

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Warszawa, dnia 12 maja 2026 r.

OPINIA

Związku Rzemiosła Polskiego

dot. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. 2017 poz. 89 ze zm.)

1. Przedmiot opinii – wprowadzenie.

Niniejsza opinia dotyczy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. 2017 poz. 89 ze zm.) ze zmianami wprowadzonymi Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 16 kwietnia 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. 2024 poz. 600), zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie egzaminów”.

Wymienione rozporządzenie w sprawie egzaminów wydane na podstawie art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle określa:

- warunki powoływania komisji egzaminacyjnych izb rzemieślniczych przeprowadzających egzamin czeladniczy, egzamin mistrzowski oraz egzamin sprawdzający;
- warunki dopuszczania do egzaminów i sposób ich przeprowadzania;
- wysokość wynagrodzenia członków komisji egzaminacyjnych izb rzemieślniczych;
- warunki i tryb wydawania oraz wzory świadectw czeladniczych, dyplomów mistrzowskich, zaświadczeń o zdaniu egzaminu sprawdzającego oraz suplementów (Europass).

Ostatnia zmiana rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz. U. poz. 89, z późn.zm.), wynikała z konieczności uwzględnienia w przepisach rozporządzenia zmian wynikających z ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o dokumentach publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1006 i 1872) i wydanego na jej podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 lipca 2022 r. w sprawie wykazu minimalnych

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

zabezpieczeń dokumentów publicznych przed fałszerstwem (Dz. U. poz. 1456), związanych m.in. z dostosowaniem wzorów druków świadectwa czeladniczego, dyplomu mistrzowskiego, zaświadczenia o zdaniu egzaminu sprawdzającego i duplikatu tych dokumentów do zabezpieczeń przed fałszerstwem wymaganych dla dokumentów publicznych.

Świadectwa czeladnicze, dyplomy mistrzowskie i zaświadczenia o zdaniu egzaminu sprawdzającego, zgodnie z § 3 pkt 19 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2019 r. w sprawie wykazu dokumentów publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 2329), zostały określone dokumentami publicznymi kategorii trzeciej. Ze wzorów dyplomów i świadectw zniknęło zdjęcie ich posiadacza oraz wprowadzono w nich zabezpieczenia przed fałszerstwem, które wykraczają poza minimalne zabezpieczenia przewidziane dla dokumentów publicznych kategorii trzeciej. Dla wprowadzenia wymienionych zmian wydano Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 16 kwietnia 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz.U. 2024 poz. 600), przez co obecnie interpretacja przepisów wykonawczych, w tym obszarze jest utrudniona z uwagi na brak tekstu jednolitego i konieczności analizy obu aktów.

Oba wymienione rozporządzenia, określające wspólnie egzaminy rzemieślnicze i dokumenty potwierdzające kwalifikacje rzemieślnicze istotnie różnią się formą i zakresem od Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu zawodowego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (Dz.U. 2024 poz. 552), określającego egzaminowanie na równorzędnym poziomie poza rzemiosłem, przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne.

Trwające prace, dotyczące reformy rzemiosła i przedstawienia gruntownej zmiany ustawa z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle, która w ciągu ostatnich 36 lat była kilkanaście razy nowelizowana i nie uległa radykalnym zmianom mimo dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych oraz ewolucji systemu kształcenia zawodowego, są podstawą do podjęcia analizy rozporządzenia w sprawie egzaminów - głównego aktu wykonawczego wydanego na jej podstawie.

2. Istota rozwiązań zawartych w rozporządzeniu.

Rozporządzenie w sprawie egzaminów przyczyniło się do ujednoczenia zasad potwierdzania kwalifikacji zawodowych w rzemiośle oraz do wzmocnienia znaczenia egzaminów rzemieślniczych w systemie kształcenia zawodowego. Jednocześnie doświadczenia kilku lat funkcjonowania przepisów wskazują na potrzebę ich aktualizacji i dostosowania do zmieniających się realiów rynku pracy, rozwoju systemu kwalifikacji oraz rosnącej roli rzemiosła w kształceniu zawodowym na potrzeby rynku pracy.

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

Aktualnie rozporządzenie zawiera 36 §.

W **§ 1** określono zakres regulacji i wybrane definicje. W **§ 2** określono zasady powoływania komisji egzaminacyjnych przez izby rzemieślnicze (kadencja 5 lat) oraz obowiązek pisemnego informowania o tym fakcie Związku Rzemiosła Polskiego, przy czym nie zawarto obowiązku informowania o zaprzestaniu działalności komisji.

W **§ 3 i § 4** określono skład komisji egzaminacyjnej (przewodniczący komisji; zastępca przewodniczącego komisji; członkowie komisji i sekretarze komisji), liczbę jej członków oraz zawarto wymagania niezbędne dla członków komisji (np. wykształcenie, staż pracy, przygotowanie pedagogiczne). Ponadto, określono wyłączenie z możliwości pracy w komisji osoby sprawujące funkcję organu statutowego lub będące jego członkami, a także osoby pozostające z kandydatem w takim stosunku prawnym lub faktycznym, który może podważać bezstronność oceny egzaminowanego. Zawarto także obowiązki Izby, dotyczące prowadzenia wykazów komisji egzaminacyjnych i ich składów, a także sposób powołania zespołów egzaminacyjnych.

W **§ 5, § 6 i § 7** sformułowano warunki dopuszczenia do egzaminów – odpowiednio: czeladniczego, mistrzowskiego i sprawdzającego.

§ 8 zawiera formalności związane z wnioskiem o dopuszczenie do egzaminu i listę załączników do wniosku (dokumenty potwierdzające wykształcenie i staż oraz kwalifikacje zawodowe w przypadku kandydatów do egzaminu mistrzowskiego).

W **§ 9** zawarto warunki w zakresie zwolnienia przez izby rzemieślnicze ze zdawania niektórych tematów etapu teoretycznego egzaminu osób posiadających wykształcenie kierunkowe lub laureatów olimpiad.

§ 10 zawiera zasady formułowania listy zdających, a w **§ 11** przedstawiono formę prowadzenia egzaminu w dwóch etapach: praktycznym i teoretycznym oraz ich ogólny zakres tematyczny.

W **§ 12** określono odpowiedzialność za przygotowanie zadań egzaminacyjnych do etapu praktycznego oraz egzaminu teoretycznego (pytań do części pisemnej oraz części ustnej) członków zespołu egzaminacyjnego w uzgodnieniu z przewodniczącym zespołu egzaminacyjnego i z uwzględnieniem odpowiednio standardów wymagań oraz podstaw programowych kształcenia w zawodach.

W **§ 13, § 14 i § 15** określono czas trwania etapów egzaminów, w tym: limit czasu od 120 min do 24 h w ciągu 3 dni dla praktycznego egzaminu czeladniczego i egzaminu mistrzowskiego oraz 8 godzin w przypadku egzaminu sprawdzającego; ramy czasowe części pisemnej etapu teoretycznego egzaminu czeladniczego i egzaminu mistrzowskiego od 45 minut do 210 minut oraz limit 30 minutowy części ustnej etapu teoretycznego. Ponadto, określono ogólne warunki egzaminowania i nadzoru nad przebiegiem egzaminu.

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

W § 16 określono sposób potwierdzenia tożsamości egzaminowanego, a w § 17 zadania Sekretarza zespołu egzaminacyjnego.

W § 18 zawarto obowiązek opracowania szczegółowych kryteriów oceniania etapu praktycznego i etapu teoretycznego egzaminu przez komisję egzaminacyjną przedstawianych do zatwierdzenia izbie rzemieślniczej oraz pięciostopniową skalę ocen od najniższej oceny niedostatecznej – „2” do najwyższej celującej – „6”, a także sposób oceniania (osobno) poszczególnych tematów i zadań egzaminacyjnych oraz całego egzaminu.

W § 19 i § 20 wskazano konsekwencje uzyskanych ocen, tj. kiedy przystępujący do egzaminu zdał egzamin lub nie zdał egzaminu, a także ograniczone czasowo możliwości poprawy części egzaminu.

W § 21 określono obowiązek informacyjny o wynikach egzaminu oraz o prawie złożenia skargi dotyczącej prawidłowości przeprowadzenia egzaminu, której szczegółowe zasady i terminy określono w § 22.

§ 23 zawiera zapisy umożliwiające obecność obserwatorów w czasie egzaminu oraz podczas posiedzeń zespołu egzaminacyjnego, a § 24 określa możliwość przystąpienia do egzaminu, jego etapu lub części w kolejnych terminach przeprowadzania egzaminu w ciągu dwóch lat od daty pierwszego egzaminu w przypadku usprawiedliwionego przerwania lub usprawiedliwionej nieobecności egzaminowanego w wyznaczonym terminie.

Z kolei w § 25 zapisano obowiązek sporządzenia indywidualnego protokołu z egzaminu dla każdego zdającego przez Sekretarza zespołu egzaminacyjnego wraz z zakresem informacji zawartych w tym protokole

W § 26 określono zasady ustalenia wysokości wynagrodzenia osób wchodzących w skład komisji egzaminacyjnych za udział w przeprowadzonym egzaminie liczone procentowo od opłat za poszczególne egzaminy odpowiednio od 2% do 5% opłaty w przeliczeniu na liczbę osób, które przystąpiły do egzaminu.

Kolejne paragrafy (§ 27- § 30), dotyczą wydawania świadectw, dyplomów i suplementów (Europass) oraz ich formy i treści, a także zapisów o ich wydaniu w księgach wieczystych oraz zasad wydawania ich duplikatów.

W § 31 określono zasady legalizacji (uwierzytelnienia) świadectw czeladniczych, dyplomów mistrzowskich i zaświadczeń o zdaniu egzaminu sprawdzającego przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą przez Związek Rzemiosła Polskiego.

W § 32 określono, że nie pobiera się opłat za świadectwa i dyplomy oraz określono wysokość pobieranych opłat za ich duplikaty.

W § 33 - § 35 zawarto przepisy przejściowe, a w § 36 datę wejście w życie rozporządzenia.

Warto zauważyć, że zapisy rozporządzenia różnią się istotnie od obowiązującego Okręgowe Komisje Egzaminacyjne (OKE) i bardzo rozbudowanego Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu zawodowego oraz egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (Dz.U. 2024 poz. 552).

Poza tym, że będące przedmiotem opinii rozporządzenie w sprawie egzaminów, dotyczy przeprowadzania egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe w zakresie zawodów odpowiadających danym rodzajom rzemiosła funkcjonujących w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego oraz dodatkowo w klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy, dostępnych dla różnych grup kandydatów, w szczególności dla uczestników dualnego systemu kształcenia w rzemiośle, którzy przygotowanie zawodowe realizowali jako młodociani pracownicy u pracodawców – rzemieślników, a to stosowane w OKE, egzaminu zawodowego przeprowadzanego dla uczniów szkół branżowych I stopnia, szkół branżowych II stopnia, techników, szkół policealnych oraz kandydatów po ukończonych kwalifikacyjnych kursach zawodowych, a także na podstawie udokumentowania stażu pracy, można dostrzec różnice w egzaminowaniu, powoływanych komisjach egzaminacyjnych i innych aspektach.

Egzamin teoretyczny w OKE zawiera wyłącznie część pisemną (test wyboru, zazwyczaj komputerowy) bez części ustnej. W OKE działają systemy informatyczne do zgłaszania kandydatów, generowania wyników oraz – co najważniejsze – dające możliwość przeprowadzania części pisemnej z wykorzystaniem elektronicznego systemu przeprowadzania egzaminu zawodowego (egzamin na komputerze z natychmiastowym wynikiem), podczas gdy egzaminy rzemieślnicze opierają się głównie na papierowej dokumentacji i bezpośrednim kontakcie z egzaminowanym.

W OKE istnieje również, konkretna lista dokumentów uprawniających do dostosowania egzaminów do osób ze specjalnymi potrzebami (opinie poradni, orzeczenia) oraz precyzyjne formy tego dostosowania (np. przedłużenie czasu, obecność asystenta technicznego lub specjalisty z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, specjalne arkusze), natomiast w rzemiośle wskazany jest jedynie obowiązek izby rzemieślniczej w zakresie dostosowania egzaminu do niepełnosprawności zdającego bez wskazania konkretnych rozwiązań. Brakuje ułatwień dla osób z niepełnosprawnościami lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się (np. osób z dysleksją). Wykonanie zadań praktycznych odbywa się na stanowisku egzaminacyjnym w ośrodku egzaminacyjnym zamiast u pracodawcy (w warsztacie) lub w placówce izby bądź cechu. Oceny w OKE dokonuje egzaminator wpisany na listę OKE na podstawie klucza, a wynik jest podawany zero-jedynkowo „zdał” lub „nie zdał” (na podstawie procentowych wyników min. 50% z teorii, 75% z praktyki). Egzaminatorów powołuje Dyrektor Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej (dla konkretnej sesji) zamiast Zarządu Izby Rzemieślniczej na okres 5 lat.

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

W trakcie egzaminu działa Zespół Nadzorujący (który pilnuje procedur) oraz Egzaminator (często jedna osoba oceniająca), zamiast co najmniej 4 osób przy egzaminie rzemieślniczym (Przewodniczącego, dwóch Członków Zespołu i Sekretarza).

W rzemiośle nie określono szczegółowych zasad wglądu w wyniki egzaminu, a zdający może złożyć skargę dotyczącą wyłącznie prawidłowości przeprowadzenia egzaminu. W OKE została określona precyzyjna ścieżka odwoławcza do Kolegium Arbitrażu Egzaminacyjnego, chociaż wynika ona z ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, a nie samego rozporządzenia. Zdający ma prawo zakwestionować ocenę konkretnego zadania, a arbitraż jest niezależny od komisji, która wystawiła ocenę. Ma on również prawo do wglądu w wyniki egzaminu.

W rzemiośle brakuje przede wszystkim sztywnej, scentralizowanej standaryzacji i cyfrowego aparatu kontroli, które mają gwarantować pełną obiektywność i porównywalność wyników na poziomie krajowym i europejskim.

3. Propozycje doskonalenia.

Analiza obecnego rozporządzenia przez ekspertów Izby Rzemieślniczych i Związku Rzemiosła Polskiego stosujących jego przepisy w praktyce, prowadzi do wniosków, że wymaga ono aktualizacji, która będzie również konieczna w przypadku przyszłej reformy rzemiosła i zastąpienia obowiązującej ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle, nową bardziej nowoczesną regulacją.

Przede wszystkim warte rozważenia jest rozszerzenie zakresu przedmiotowego rozporządzenia (w §1) m.in. o:

- tryb składania i rozpatrywania skarg na prawidłowość przeprowadzenia egzaminu;
- sposób wydawania duplikatów i dokonywania legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu z zagranicą oraz wysokość opłat za wykonywanie tych czynności;
- sposób i tryb przeprowadzania egzaminów czeladniczych, mistrzowskich, sprawdzających i na **tytuł pomocnika czeladnika**;
- zakres tematów obowiązujących na egzaminach;
- warunki zwolnienia z części egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego.

Część z wymienionych kwestii jest już zawarta w rozporządzeniu, ale nie została wprost wymieniona w §1. Niektóre kwestie wymagają doprecyzowania oraz wskazania następstw np. rozpatrywania skarg. Niektóre, takie jak egzaminowanie dla uzyskania tytułu pomocnika czeladnika stanowią odpowiedź na potrzeby zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby z niepełnosprawnościami, ale zapis ten będzie mógł być wprowadzony dopiero po określeniu

nowego poziomu egzaminowania w rzemiośle w nowej ustawie zawierającej delegacje do wydania rozporządzenia w sprawie egzaminów rzemieślniczych. Wprowadzeniu tego poziomu powinno towarzyszyć również określenie warunków egzaminowania na poziomie rozporządzenia. W nim powinno być określone, że egzamin na tym poziomie dotyczy osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, które mogą być dopuszczone do niego na podstawie złożonej opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej. Opinia powinna być wystawiona w okresie nie dłuższym niż rok od daty złożenia dokumentów do egzaminu, po to aby szczegółowo określić w Izbie sposób dostosowania przebiegu egzaminu. Osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi reprezentują, m.in. uczniowie z upośledzeniem umysłowym i uczniowie z różnymi dysfunkcjami i zaburzeniami zachowania i emocji. Z uwagi, iż powyższe grono uczniów jest bardzo szerokie, zasadne byłoby elastyczne podejście do decyzji w zakresie wyboru kształcenia oraz egzaminu. Nauka w zawodach pomocniczych powinna być umożliwiona osobom, które uzyskały wskazanie do kształcenia w tych zawodach wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Opinia poradni powinna być jedynym dokumentem umożliwiającym realizację przygotowania zawodowego w tych zawodach.

W § 3 - dotyczącym warunków powoływania komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich oraz warunków jakie muszą spełniać kandydaci na członków tych komisji warto dokonać uzupełnienia zapisów i wprowadzenia możliwości powołania osób z wyższym wykształceniem i 6-letnim okresem wykonywania zawodu na członków komisji egzaminacyjnych. Obecne zapisy niestety uniemożliwiają przeprowadzenie takiego działania, co skutkuje koniecznością powoływania zbyt wielu zastępców przewodniczącego. W skrajnych przypadkach dochodzi do sytuacji, w których komisja egzaminacyjna składa się z jednego przewodniczącego oraz np. czterech zastępców przewodniczącego i żadnego członka komisji. Obecnie dopuszcza się również pełnienie funkcji przewodniczącego przez osoby posiadające wykształcenie wyższe i doświadczenie zawodowe, bez wymogu posiadania tytułu mistrza lub czeladnika. Brak obowiązku posiadania kwalifikacji rzemieślniczych może obniżyć jakość nadzoru merytorycznego nad egzaminem. Niemniej, egzaminatorem i członkiem komisji powinien móc być nauczyciel przedmiotu zawodowego z wyższym wykształceniem. Z praktyki działalności komisji egzaminacyjnych wynika, że zdarzają się sytuacje, w których z różnych przyczyn, zależnych i niezależnych od członka komisji egzaminacyjnej nie może on uczestniczyć w pracach komisji, a aktualny brak podstawy do jego odwołania jest utrudnieniem dla Izby Rzemieślniczej. W przypadku zakazu pracy z dziećmi i młodzieżą, choroby, likwidacji działalności lub też woli organu powołującego np. z powodu zachowania członka komisji, które budzi wątpliwości podczas egzaminu organ powołujący, powinien mieć możliwość odwołania członka Komisji.

Ponadto, konieczne jest wprowadzenie jasnej definicji pojęć „zawód wchodzący w zakres”, „zawód pokrewny” i „zawód zbliżony”. Brak słownika pojęć w rozporządzeniach w tym

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

zakresie powoduje trudności w interpretacji przepisów przez różne instytucje i organizacje – dotyczy również Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie praktycznej nauki zawodu i Rozporządzenia w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania. Rozwiązaniem może być utworzenie tablicy zawodów określającej zawody pokrewne.

Warto również określić specjalną formę uzupełnienia kwalifikacji przez mistrzów szkolących w zawodach w danej branży, tak by mogli zdobyć szybciej kwalifikacje w zawodach pokrewnych lub tych zawodach, które zgodnie z obecnymi podstawami programowymi nie są już pokrewne, np. zawody kucharz i kelner.

Zgodnie z § 5 pkt. 2 do egzaminu czeladniczego izba rzemieślnicza dopuszcza osobę, która posiada świadectwo ukończenia gimnazjum albo ośmioletniej szkoły podstawowej oraz ukończyła kształcenie ustawiczne w formie pozaszkolnej, dotyczące umiejętności zawodowych wchodzących w zakres zawodu, w którym zdaje egzamin. Warto doprecyzować wymiar godzinowy ukończonego kształcenia ustawicznego w formie pozaszkolnej lub określić wymagane ramy czasowe przeznaczone na kształcenie teoretyczne i praktyczne.

Warte rozważenie jest, również określenie możliwości (sposobów) ponoszenia kosztów egzaminu w przypadku kilku pracodawców prowadzących przygotowanie zawodowe ucznia-młodocianego pracownika w § 7. Powyższe, przyczyni się do bardziej sprawiedliwego i uregulowanego podziału kosztów, z tym że rozwiązanie to może bardziej wpisywać się rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania.

W § 12 określono, że zadania egzaminacyjne do etapu praktycznego egzaminu i pytania do części pisemnej oraz części ustnej etapu teoretycznego egzaminu, a także zestawy tych pytań przygotowują członkowie zespołu egzaminacyjnego w uzgodnieniu z przewodniczącym zespołu egzaminacyjnego, z uwzględnieniem odpowiednio standardów wymagań i podstaw programowych. Zapisy dotyczące przygotowania pytań warto rozwinąć wskazując, że opracowane pytania są przekazywane do centralnej bazy egzaminacyjnej, która podlega corocznej weryfikacji przed sesją egzaminacyjną i jest wspólna dla komisji egzaminacyjnych w izbach rzemieślniczych zrzeszonych w Związku Rzemiosła Polskiego. Jednocześnie warto wprowadzić zapisy dotyczące dostosowania warunków przeprowadzenia egzaminu czeladniczego do zdających z niepełnosprawnościami. Duża część zdających posiada stosowne opinie i orzeczenia, w świetle których izba powinna zapewnić „egzaminatora wspomagającego” bądź dysponować specjalnymi arkuszami odpowiedzi, bądź osobnym pomieszczeniem dla zdającego. Zakres dostosowań powinien być określony w rozporządzeniu lub wskazywać na konieczność wydania wytycznych w tym zakresie przez Zarząd ZRP.

Zgodnie z § 13 ust. 4 - nadzór nad wykonywaniem przez zdającego zadań egzaminacyjnych etapu praktycznego egzaminu sprawuje co najmniej dwóch członków zespołu egzaminacyjnego wyznaczonych przez przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego. Obowiązek ten można uznać za nadmiarowy zwłaszcza, że np. egzamin na prawo jazdy zdaje się wraz z jednym egzaminatorem. Warto rozważyć dopuszczenie możliwości przeprowadzania egzaminu praktycznego przez jednego egzaminatora pozostawiając decyzję w tej sprawie izbie rzemieślniczej.

Aktualnie w § 14 ust. 1 rozporządzenia określono czas trwania części pisemnej egzaminu czeladniczego i egzaminu mistrzowskiego, który nie może być dłuższy niż 210 minut. Czas trwania części pisemnej egzaminu powinien odpowiadać zakresowi wymagań oraz możliwości udzielenia odpowiedzi w przystającym do wymagań przedziale czasowym. Tak długi limit czasu można uznać za nieprzystający do rzeczywistości i warto rozważyć jego skrócenie do 120 min. Ustęp 1 w § 14 powinien mieć następujące brzmienie:

„Czas trwania części pisemnej etapu teoretycznego egzaminu czeladniczego i mistrzowskiego nie może być krótszy niż 45 minut i nie może być dłuższy niż 120 minut”.

Odnosnie sposobu oceniania na egzaminie (§ 18), który obecnie przewiduje, że na etapie teoretycznym w części pisemnej egzaminu, każdy temat egzaminacyjny ocenia się oddzielnie, warto rozważyć uproszczenie i wprowadzenie łącznej oceny pytań obejmujących wskazane tematy. Takie podejście umożliwiłoby sprawdzanie wiedzy i określenie progu zdawalności poprzez wskazanie procentu prawidłowych odpowiedzi w puli pytań, np. 51%, co byłoby sprawiedliwszą oceną wiedzy w tej części egzaminu. Obecne rozwiązanie jest zbyt restrykcyjne i powoduje niezaliczenie części pisemnej w sytuacji uzyskania ocen negatywnych już z dwóch tematów na siedem obowiązujących na części pisemnej egzaminu czeladniczego lub dziewięć tematów w przypadku egzaminu mistrzowskiego. Końcowa ocena z egzaminu powinna być określona jako średnia ocen z trzech obszarów: etapu praktycznego, części ustnej oraz części pisemnej. Ponadto, warto rozważyć wprowadzenie zapisów w rozporządzeniu, które ujednolicią proces oceniania przez komisje egzaminacyjne w danym zawodzie na terenie kraju.

Obowiązująca w rozporządzeniu skala ocen nie pokrywa się z obowiązującą skalą ocen szkolnych, co warto poprawić zamiast stosować pięciostopniową skalę od „2” – oceny niedostatecznej do „6” – oceny celującej wprowadzić sześciostopniową skalę: „1” – niedostateczny, „2” – dopuszczający, „3” – dostateczny, „4” – dobry, „5” – bardzo dobry oraz „6” – celujący.

Jednym z czynników wpływających na pojawiające się wśród zdających poczucie niesprawiedliwości ocen, jest sposób ustalania oceny końcowej egzaminu na podstawie średniej ocen uzyskanych z poszczególnych części egzaminu. Wynik średniej, np. 3,5; 4,5; 5,5 jest zaokrąglany w dół do oceny niższej. W związku z tym zasadne wydaje się rozważenie

jednoznacznego określenia zasad zaokrąglania ocen w „górze”. Ponadto, obowiązujący sposób podwyższania oceny końcowej w określonych przypadkach, jest niezrozumiały dla zdających i wymaga szczegółowego zapoznania się z kryteriami oceniania oraz ich właściwej interpretacji. Mechanizm ten, w pierwszej kolejności jest postrzegany przez zdającego jako pomyłka w wyliczeniu oceny końcowej lub w jego odczuciu jest to uznaniowy sposób ustalenia wyniku egzaminu. Warte rozważenia jest również włączenie do testu pisemnego pytań zawodowych, które obecnie są weryfikowane w części ustnej egzaminu. Pozwoliłoby to na uproszczenie struktury egzaminu oraz rezygnację z części ustnej. W opiniach komisji egzaminacyjnych pojawiają się również propozycje rozważenia zmiany sposobu prezentowania wyniku egzaminu na świadectwach czeladniczych, poprzez wskazywanie jedynie informacji o zdaniu egzaminu (zdał, uzyskał ocenę pozytywną) oraz podanie wartości procentowej uzyskanych odpowiedzi, niemniej ocena powinna pozostać dla zachowania pewnej już przyjętej tradycji. Szczegółowe oceny z poszczególnych części egzaminu powinny pozostawać w dokumentacji egzaminacyjnej i być udostępniane zdającemu na jego wniosek, lub być uwidocznione procentowo.

W rozporządzeniu nie określono technologii służących przeprowadzeniu egzaminu teoretycznego, co warto zmienić. W dobie powszechnej cyfryzacji warto zawrzeć zapisy, które wprost wskażą, że egzamin w części teoretycznej może być realizowany w sposób tradycyjny lub z wykorzystaniem sprzętu komputerowego w formie cyfrowej. Takie rozwiązanie już funkcjonuje w Okręgowych Komisjach Egzaminacyjnych, więc izby rzemieślnicze również powinny podejmować działania zmierzające do cyfryzacji egzaminów. Uważamy, iż powyższe przyspieszy przebieg egzaminu i jego oceny oraz potwierdzi jego transparentność. Z uwagi na konieczność zapewnienia sprzętu komputerowego do przeprowadzenia tej części egzaminu, zapisy te należy wprowadzić jako alternatywne rozwiązanie możliwe do zastosowania, ale nie obowiązkowe. Warto również wprowadzić możliwości przystąpienia do egzaminu w trybie zdalnym w szczególnych i należyście udokumentowanych przypadkach.

Obszary tematyczne egzaminu warto poddać weryfikacji. Jako zalecane można uznać połączenie działu „Dokumentacja działalności gospodarczej” z działem „Podstawowa problematyka prawa gospodarczego i zarządzania przedsiębiorstwem”. Oba te działy dotyczą tego samego obszaru, tj. prowadzenia firmy. Egzamin teoretyczny warto również uprościć przez ograniczenie liczby pytań. Obszar „Podstawowe zasady ochrony środowiska” warto bardziej rozwinąć w programach nauczania i wyłączyć z zakresu egzaminowania.

Zbyt duża liczba pytań w części teoretycznej ustnej (technologia, materiałoznawstwo, maszynoznawstwo) wydłuża czas prowadzenia egzaminu, co negatywnie wpływa na koncentrację osoby egzaminowanej, która znając rangę egzaminu państwowego czuje i tak silne emocje. Z tego względu warto rozważyć zmniejszenie liczby pytań z 3 do 2 w obszarach tematycznych, takich jak: technologia, maszynoznawstwo i materiałoznawstwo. Ponadto

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

zasadna jest rezygnacja z części ustnej egzaminu przy jednoczesnym włączeniu zawartych w niej zagadnień do części pisemnej.

W § 21 określono, iż: „Przewodniczący zespołu egzaminacyjnego informuje zdających o wynikach etapu praktycznego i etapu teoretycznego egzaminu, ogłasza wyniki końcowe egzaminu oraz informuje zdających o prawie złożenia skargi dotyczącej prawidłowości przeprowadzenia egzaminu”. Dzień ten uznawany był dotychczas również za dzień zakończenia egzaminu i wystawienia dokumentu – odpowiednio świadectwa czeladniczego, dyplomu mistrzowskiego lub zaświadczenia o zdaniu egzaminu sprawdzającego. W praktyce przepis ten w pełnym zakresie stosowano do 2022 r., kiedy wszystkie egzaminy odbywały się po zakończeniu nauki zawodu lub udokumentowaniu stażu pracy. Z uwagi na zmiany przepisów i konieczność przystąpienia do egzaminu czeladniczego uczniów będących młodocianymi pracownikami rzemieślników przed ukończeniem praktycznej nauki zawodu i szkoły branżowej I stopnia, widzimy potrzebę zmiany przepisów w tym zakresie.

Należy doprecyzować procedurę wniesienia skargi na prawidłowość przeprowadzenia egzaminu. Konieczność doprecyzowania procedury wynika z rosnącej świadomości prawnej osób przystępujących do egzaminów oraz mistrzów szkolących, którzy coraz częściej korzystają z przysługujących im uprawnień w zakresie wnoszenia skarg dotyczących prawidłowości przebiegu egzaminu. Warto zaznaczyć, że najwięcej sporów dotyczy wystawionej oceny końcowej.

W związku z tym w rozporządzeniu należałoby doprecyzować:

- termin i formę wniesienia skargi, a także do jakiego organu powinna być kierowana;
- tryb jej rozpatrywania, z uwzględnieniem roli izb oraz ZRP;
- możliwe rozstrzygnięcia, np. uznanie skargi za zasadną lub bezzasadną;
- możliwość powtórzenia części egzaminu lub ponownego przystąpienia do egzaminu w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości.

Zgodnie z przyjętą w 2022 r. uchwałą ZRP, w ramach której ustalono „Wzorcową procedurę działań izby rzemieślniczej w zakresie przeprowadzania egzaminów mistrzowskich, czeladniczych i sprawdzających z uwzględnieniem egzaminów czeladniczych dla uczniów będących młodocianymi pracownikami zatrudnionymi przez rzemieślników w celu przygotowania zawodowego, którzy dokończają się w branżowych szkołach I stopnia”, informacje o wynikach egzaminów są dostępne w formie papierowej w biurze izby lub w formie elektronicznej na stronie internetowej izby rzemieślniczej po podaniu loginu i hasła. Data wydania dokumentu jest jednocześnie datą ogłoszenia wyniku egzaminu przez przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego. W przypadku młodocianych pracowników będących uczniami ostatnich klas branżowych szkół I stopnia, którzy zdali egzamin czeladniczy

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

przy pierwszym podejściu, izba rzemieślnicza wystawia świadectwa czeladnicze z datą 31 sierpnia. W rozporządzeniu nie został podany termin, w którym należy ogłosić wyniki egzaminów poszczególnym grupom zdających. Jedynie ogłoszenie wyników z egzaminów czeladniczych przeprowadzonych dla uczniów szkół branżowych I stopnia następuje w dniu 31 sierpnia i z tą datą wydaje się świadectwa czeladnicze, co wynika z dodatkowej wewnętrznej procedury, a nie rozporządzenia.

W § 25 zamiast „ksiąg wieczystych” warto stosować nazwę „rejstry” oraz określić wymagania ich elektronicznego prowadzenia w sposób umożliwiający dostęp z poziomu Związku Rzemiosła Polskiego do zawartych w nich informacji. Powyższe ułatwi proces legalizacji oraz w przypadku likwidacji izby rzemieślniczej wydanie duplikatów dokumentów przez inną izbę rzemieślniczą wskazaną przez Związek Rzemiosła Polskiego

W § 26 dotyczącym zasad ustalenia wysokości wynagrodzenia należy dokonać uproszczenia oraz zwiększenia kwoty wynagrodzenia, mając na uwadze trudności w pozyskaniu członków komisji egzaminacyjnych do przeprowadzania egzaminów. Obecnie wysokości wynagrodzeń zniechęcają wysoko wykwalifikowanych fachowców do angażowania się w proces przeprowadzania egzaminów w rzemiośle. Przeprowadzanie egzaminów wiąże się z dużym zaangażowaniem czasowym, zarówno podczas samych egzaminów, jak i w związku z dojazdem na nie. Wartość poświęconego czasu powinna być adekwatnie wynagradzana, aby odzwierciedlała rzeczywisty nakład pracy. W związku z powyższym podwyższenie wysokości wynagrodzeń jest konieczne dla zapewnienia odpowiedniej jakości egzaminów. Warte rozważania jest określenie wynagrodzenia niezależnie od rodzaju egzaminu w wysokości 7% podstawy (opłata odpowiednio za egzamin czeladniczy, egzamin mistrzowski oraz egzamin sprawdzający) dla przewodniczącego zespołu egzaminacyjnego, oraz 6% podstawy dla członka zespołu egzaminacyjnego i sekretarza zespołu egzaminacyjnego. Należy również zastąpić obecne sformułowania „przewodniczący komisji oraz jego zastępcy” oraz „członek komisji oraz sekretarz komisji” sformułowaniami „przewodniczący zespołu egzaminacyjnego, członek zespołu egzaminacyjnego i sekretarz zespołu egzaminacyjnego, gdyż wynagrodzenia wypłacane są osobom, które powołane są w skład zespołów egzaminacyjnych za udział w egzaminach, a nie członkostwo w komisji egzaminacyjnej. Ponadto, w przepisach warto umożliwić osobom wchodzącym w skład komisji egzaminacyjnych rezygnację z wynagrodzenia za udział w przeprowadzonym egzaminie.

Odnosnie wzorów dyplomów i świadectw (§ 27- § 30) warte rozważania jest przywrócenie zdjęcia na dokumentach z zachowaniem wszelkich zasad bezpieczeństwa i ochrony przed ich fałszerstwem. Działanie to powinno być jednak poprzedzone wprowadzeniem bezpiecznego systemu obiegu zdjęć do dokumentów państwowych wykonywanych przez certyfikowane zakłady fotograficzne zgodnie ze sztuką fotografowania i bez ingerencji w wizerunek fotografowanej osoby za pomocą specjalistycznych programów lub przy udziale generatywnej

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

sztucznej inteligencji dla zachowania jej cech biometrycznych. Rozporządzenie powinno też zawierać zgodnie z ewentualną przyszłą delegacją ustawową obowiązek przekazania informacji o zdobytych kwalifikacjach do aplikacji mObywatel, w której powinny być wyświetlane dyplomy i świadectwa wraz ze zdjęciem np. dowodowym. W rozporządzeniu nie ma określonej możliwości przechowywania akt w formie zapisu cyfrowego. Izby przechowują akta w formie papierowej, co generuje koszty i zagrożenia. Rozporządzenie powinno w przyszłości zawierać (po zmianach ustawy) obowiązek digitalizacji dokumentów oraz uregulowania dotyczące Centralnego Rejestru Egzaminów.

W rozporządzeniu brakuje zapisów, dotyczących wskazania organizacji rzemieślniczych (izb) jako administratorów danych osobowych i zapisów mających na celu ochronę tych danych.

4. Podsumowanie

Nowe rozporządzenie powinno zawierać:

- 1) warunki powoływania komisji egzaminacyjnych czeladniczych i mistrzowskich oraz warunki jakie muszą spełnić kandydaci na członków tych komisji;
- 2) warunki dopuszczania kandydatów do egzaminów sprawdzających, na pomocnika czeladnika, czeladniczych i mistrzowskich;
- 3) warunki złożenia skargi na prawidłowość przeprowadzenia egzaminu;
- 4) wysokość wynagrodzenia członków komisji egzaminacyjnych;
- 5) wzory: dyplomu mistrzowskiego, świadectwa czeladniczego, świadectwa pomocnika czeladnika, zaświadczenia o zdaniu egzaminu sprawdzającego i suplementów do świadectw czeladniczych i dyplomów mistrzowskich (Europass) oraz tryb ich wydawania;
- 6) sposób umieszczania znaków graficznych informujących o przypisanych do kwalifikacji poziomów Polskiej Ramy Kwalifikacji, o których mowa w art. 10 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2020 r. poz. 226);
- 7) sposób wydawania duplikatów i dokonywania legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu z zagranicą oraz wysokość opłat za wykonywanie tych czynności;
- 8) sposób i tryb przeprowadzania egzaminów czeladniczych, mistrzowskich, sprawdzających i na tytuł pomocnika czeladnika;
- 9) zakres tematów obowiązujących na egzaminach;
- 10) warunki zwolnienia z części egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego.

Najważniejsze kierunki zmian w nowym rozporządzeniu, to w szczególności:

Opinia powstała w ramach projektu, pt. „Monitorowanie prawa przez organizacje rzemiosła w zakresie zatrudnienia i umiejętności” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus 2021-2027 w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (nr umowy: FERS.04.03-IP.06-0001/24).

- wprowadzenie regulacji dotyczących egzaminu pomocnika czeladnika (po zmianach w ustawie o rzemiośle);
- określenie procedury skargi na prawidłowość przeprowadzenia egzaminu;
- doprecyzowanie zakresu tematów egzaminacyjnych;
- określenie warunków zwolnienia z części egzaminu;
- doprecyzowanie kryteriów oceniania;
- dostosowanie wzorów dokumentów potwierdzających kwalifikacje;
- digitalizacja egzaminów teoretycznych, wprowadzenie cyfrowych rejestrów i cyfrowych odwzorowań dokumentów.

Mając na uwadze wieloletnią praktykę funkcjonowania egzaminów rzemieślniczych, zasadne wydaje się przede wszystkim doprecyzowanie obowiązujących przepisów oraz ich dostosowanie do rozwiązań wynikających z projektowanej ustawy o rzemiośle i dualnym kształceniu zawodowym, przy jednoczesnym zachowaniu sprawdzonych i dobrze funkcjonujących rozwiązań systemowych wypracowanych przez środowisko rzemiosła.

Jan Klimek